

תיטיב מעשיך, אז שאת. מה זה שאת? כמו שכתוב (בראשית מט) יתר שאת. שהרי לפכור יש שבח יתר בכל תמיד, ותלוי במעשיו. ועל זה אם תיטיב שאת, ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ.

מה זה לפתח? זהו פתח שלמעלה שממנו יוצאים דינים על מעשים רעים של העולם. פתח, כמו שנאמר (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק. ולאותו פתח - חטאת רובץ, זה מלאך המות, והוא עתיד להפרע ממך. בא ראה, בראש השנה נולד אדם. בראש השנה ודאי סוד למעלה ולמטה. ראש השנה למעלה. ראש השנה למטה. בראש השנה עקרות נפקדות. מנין לנו שבראש השנה זה הדין? שכתוב (בראשית כא) וה' פקד את שרה. וה' דוקא זה ראש השנה ומשום שאדם יצא בראש השנה ויצא בדיון, והעולם עומד בדיון, ומשום כך לפתח ודאי. חטאת רובץ - כדי להפרע ממך. ואלו תשוקתו - עד שתשמד.

ואתה תמשל בו - סוד הוא, שכתוב (נחמיה ט) ואתה מחיה את כלם. מכאן אמרו, לא שולט הקדוש ברוך הוא אלא בזמן שישמרו רשעי העולם. ועל זה, בין שמלאך המות ישמיד אותם, אז הקדוש ברוך הוא שולט עליו שלא יצא להרע לעולם, שכתוב ואתה תמשל בו (בתשובה). ואתה דוקא. אמר רבי יצחק, בקשר של המחלקת המושל מצוי. רבי יהודה אמר, ואתה תמשל בו - בתשובה.

רבי יוסי אמר, כשהיו אותם דורות של קין הולכים בעולם, היו מחלקים את הארץ, והיו דומים לעילונים ותחתונים.

אמר רבי יצחק, עז"א ועז"ל,

עובדך שאת. מאי שאת. פדכתוב (בראשית מט) יתר שאת דהא בוכרא שבחא אית ליה בכלא תדיר. ותלייא בעובדוהי. ועל דא אם תיטיב שאת. ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ.

מאי לפתח. דא פתחא (דף לו ע"א) דלעילא דמניה נפקין דינין על עובדין בישין דעלמא. פתח כמה דאת אמר (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק. ולהוא פתח, חטאת רובץ דא מלאך המות. והוא זמין לאתפרעא מינה. הא חזי, בראש השנה אתיליד אדם. בראש השנה ודאי רזא לעילא ותתא. ראש השנה לעילא. ראש השנה לתתא. בראש השנה עקרות נפקדות. מנלן דבראש השנה הוה. דכתוב, (בראשית כא) וי' פקד את שרה וי' דייקא דא ראש השנה. ובגין דנפיק אדם מראש השנה (ר"א ונפיק) נפיק בדינא ועלמא קיימא בדינא. ובגין כך לפתח ודאי. חטאת רובץ בגין לאתפרעא מינה. ואלו תשוקתו עד דתשתצי.

ואתה תמשול בו. רזא הוא דכתיב, (נחמיה ט)

ואתה מחיה את כלם. מכאן אמרו לא שליט קדשא בריה הוא אלא בזמנא דישתצון חייבי עלמא. ועל דא כיון דמלאך המות ישצי לון. כדין קדשא בריה הוא שליט עלוי דלא יפוק לאבאשא עלמא דכתיב ואתה תמשל בו (בתיובתא) ואתה דייקא. אמר רבי יצחק בקוטרטרא דפלגא קפסירא (קפסירא) שכ"ח. רבי יהודה אמר ואתה תמשל בו בתיובתא. רבי יוסי אמר כד הו' אנון דרין דקין אזלין בעלמא הו' מטרטשי ארעא והו' דמין לעלאי ותתאי.

אמר רבי יצחק עז"א ועז"ל כד נפלו מאתר קדושתייהו מלעילא, חמו בנת